

ÁTMENETEK

A globális és helyi kultúrák határán

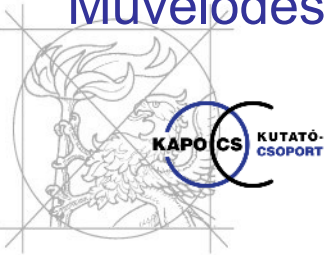

A kultúrnemzetek és a globalizáció

T. Molnár Gizella

SZTE JGYPK

Művelődéstudományi Intézet

Szeged, 2021. március 12-13.

A téma aktualitása – kirekesztő etnikai nacionalizmus

EGED

ENTIAI

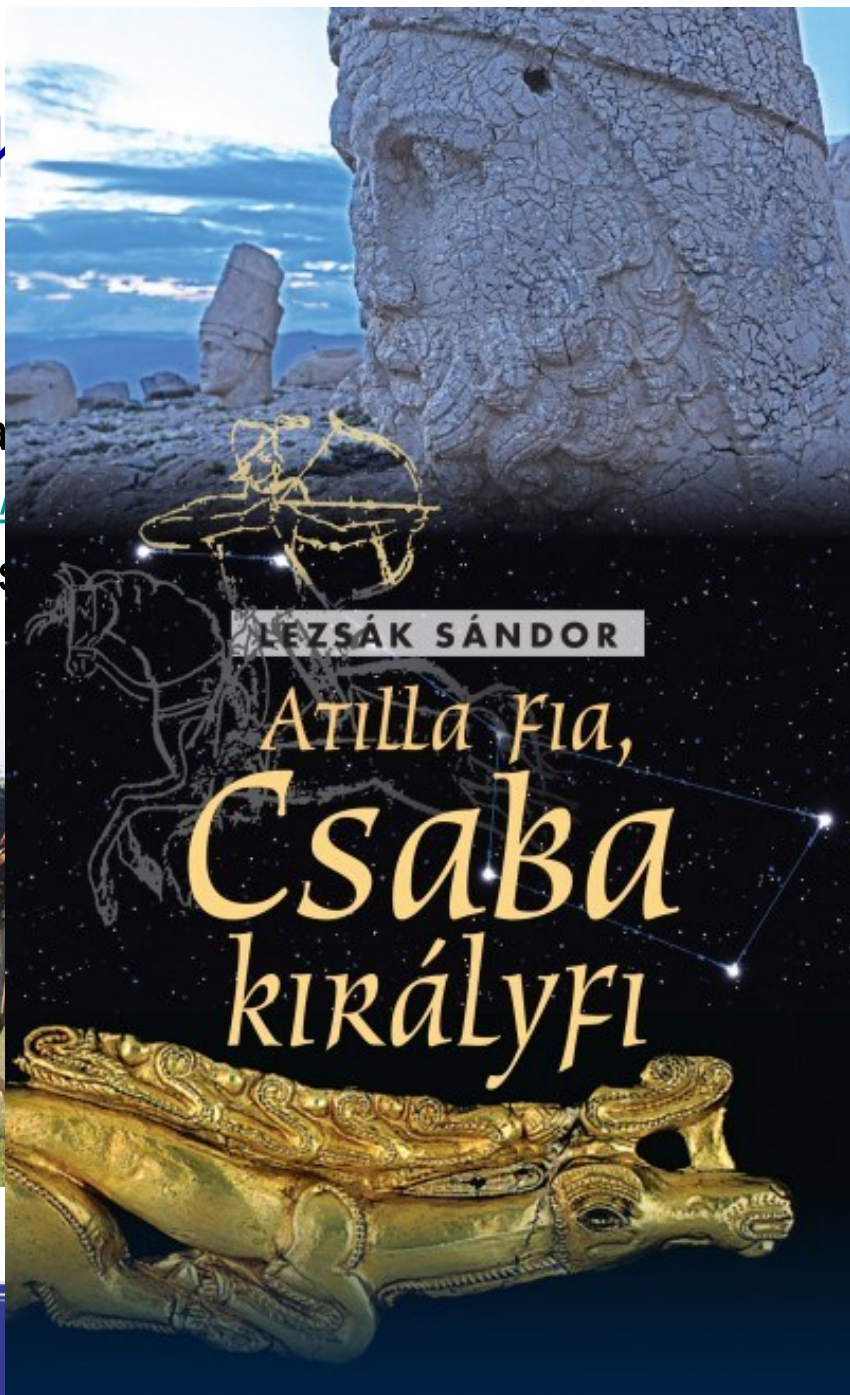

A téma ak

múlt mint

Kurultáj - Magyar
<http://kurultaj.hu/>
Emberi Erőforrás

Ányai Múzeum
Magyar-Turán Alapítvány

Tudományos (?) törekvések

<https://mki.gov.hu/>

ethnocentrikus nemzeti identitásépítés
hun–magyar azonosság (archeogenetika)
világbirodalmi múlt
pogány keleti hagyomány – szemben a
Nyugattal
A pozsonyi csata – az egyik „eredmény”

A hobbitörténész újabb projektje – a régi nagyság felidézése, sőt visszaszerzése

Közép-Kelet Európa az „átmenetek” régiója – a globalitás és a lokális találkozásának helye

Bibó – A kelet-európai kisállamok nyomorúsága
Köztes-Európa Ny. és K. között

Mo. helyzetét determinálja a földrajzi elhelyezkedése is

Kevert népek régiója – a Habsburg Birodalom része

Minden nemzeti törekvés egy másik etnikum törekvésével találja szemben magát

Átmenet abban is, hogy félperiféria (Wallerstein)

Összességében:
lokálisok egymás mellett/egymás ellen – a globális hatások ellen – azok előnyeire építve

A probléma gyökere a nemzetállamok létrejötte: államnemzet – kultúrnemzet

- A nemzetállamok a 18-19. sz. fordulójától alakulnak ki, a modernizáció, az ipari társadalom és a polgári társadalom háttérével, a nacionalizmus ideológiája alapján
  - A modernitásban az egyén számára a valahová tartozás élménye érzelmi kötődés a közösséghez: *nacionalizmus (identitás) → politikai nemzeti közösség*
  - A közrendűek beemelése a nemzetbe – társadalmi és gazdasági követelmény a kapitalizmus kialakulásakor: *nemzetállam (nemzeti piac, stb.)*
- A modernizáció előtt a dinasztikus államokban a nyelvi közösségek, etnikumok léte az államtól függetlenül alakult
- A modernizáció kapcsolja össze az állam és nemzet fogalmát egységgé, a népszuverenítésre alapozva

Hasonlóságtudat a nemzet tagjaiban

- A korábbi törzsi nemzetségi nyelvi szakadozottságból → egységesülő nyelv
- Elkülönült gazdasági egységekből → funkcionálisan integrált gazdasági egységek
- Fentiek alapján szétszabdalt területekből → politikai egységek: **nemzetállamok**
- Hogy ez a folyamat milyen módon megy végbe, milyen jellegzetességeket mutat, aszerint különböztetjük meg az **államnemzet** és a **kultúrnemzet** fogalmát
- Másképpen: mindkét formában létezett egy eredeti etnikai csoport-hovatartozás, és aszerint teszünk a kettő között különbséget, hogy ez hogyan alakult át nemzeti csoport-hovatartozássá.

Államnemzet

Nyugat-Európában, főként a **centrum** országaiban jellemző (Anglia, Franciaország)

A polgári fejlődés integrálta a szétagolt hagyományos társadalmat a tőkés társadalmi munkamegosztás egységébe, amit a gazdasági teljesítmény tett lehetővé

Ebben a kontextusban nem volt értelme többé az etnocentrikus meghatározottságnak

Ez felülírta a korábbi vallási, rendi és regionális azonosságtudatot → helyette nemzetlét és osztálylét mint új önmeghatározási lehetőségek

A nemzeti csoporthoz való tartozás megszerezhető, kritérium: az állampolgárság, és minden állampolgárra érvényesek a polgári szabadságjogok → a nemzeti és a demokratikus fejlődés szinkronban vannak: az állampolgárok egyenlő jogokkal tartoznak a nemzethez, melyen belül lehetnek ellentétek, konfliktusok, de a nemzeti hovatartozás nem kérdőjeleződik meg.

Kultúrnemzet

- Közép-Kelet-Európában, általában a **félperiférián** jellemző, ahol a gazdasági lemaradás és a modernizáció hiánya az államnemzetté válás előfeltételeinek hiányát is jelentette.
- Az értelmiség szembesült a nemzetté válás kihívásával a nyugati minták alapján, azonban a polgári fejlődés hiánya meghatározta azokat a kereteket, melyek között egyáltalán lehetséges volt a nemzetté válás.
- Itt a modernizáció nem előzte meg a nemzetté válást, a nemzeti eszme nem követte, hanem megelőzte a modernizációs fejlődést
- A gazdasági lemaradás, szétagoltság, nagyobb birodalom keretei közötti lét okán az állam nem lehetett kiinduló alap a nemzetté váláshoz
- Az elitben megvan a nemzetépítés szándéka, de a feltételek hiányoznak → pótolni próbálják ezeket, az anyanyelv és a hozzá kapcsolódó kultúra fejlesztésével, a történelmi múltra való hivatkozással → **etnotörténelem**

Magyarországon

A reformkor, a nyelvújítás, nyelvművelés, színház, irodalom, történelem, dicső múlt, stb.

→ a nemzeti csoporthoz tartozás nemcsak tény, hanem – morális kategória – kötelesség

Ellentmondás: nyugati mintára az etnocentrizmus meghaladására törekszik, ugyanakkor arra kényszerül, hogy az **etnocentrizmus örökségére építse az összetartozás ideológiáját** → a nemzeti lényegét az anyanyelvben és a történelemben, a kultúrában tudja megfogalmazni – más nincs, napjainkban is ezt látjuk!

- Ez csak törékeny integrációt biztosít, a kulturális azonosságtudat kohéziós ereje gyenge
- Társadalmi-gazdasági realitások (modernizáció) helyett: nemzeti ideológia, gyakran kirekesztő etnikai nacionalizmus

Napjainkban Magyarországon

- Visszatértünk ehhez a szemlélethez, ennek a megnyilvánulásait láthattuk a bevezető képekben.
- Gyakran az ethnohistoria eszközével próbálja a regnáló hatalom a saját céljait elérni
- A történelem objektivitásra törekvésével szemben az etnotörténelem csak kisebb részben objektív tudomány, nagyjából az egyes népek érzelmi színezetű portréja: a adott nemzetet bátornak, nagylelkűnek büszkének és sikeresnek tüntetik fel ezek a narratívák
- Az etnotörténelem tézisei könnyen kifejezhetők népszerű formában, megjeleníthetők szimbólumok és ceremóniák segítségével – a közvélemény könnyen elfogadja, az etnikai kirekesztő nacionalizmus szolgálatába állítható

Magyarországon felerősödött a kultúrnacionalista ideológia

- Ez az etnikai értelemben vett nép fogalmában gyökerezik, és legfőbb feladatának a nyelv, a „faj” és az „autentikus”, „népi” kultúra védelmét tartja.
- Ennek érdekében a hatalom újabb narratívákat kreál, mint „kivételesség”, az ázsiai eredet hangsúlyozása, a történelmi „nemzeti nagyság visszahozása” – mindez a nemzeti múlt politikai célú használatára.
- A populista nacionalizmus vezetői a történelmet fegyvernek tekintik a globalizáció/EU ellen, amelynek teljes elutasítását hangoztatják a kereszténységre hivatkozva
- Ugyanakkor előnyeiket (pl. uniós támogatások) a hatalmuk fenntartására fordítják!
- Ezért szinte lehetetlen a 21. századi kultúraváltás

Befejezésül

- Utalnék Gábor György tegnapi előadására, ami még inkább megerősítette bennem, hogy ez mennyire veszélyes.
- A katolicizmus egyetemessége (globalitása) erős ellentétben áll nacionalizmussal, amelyet a közjó érdekében felül kellene írni
- Ehelyett törzsi, populista nacionalista ideológiát látunk, ami egyfajta törzsi katolicizmust alakít ki, ami nem csak a globalizációval, de a közjót hirdető katolikus egyetemességgel is szembemegy.

Köszönöm a figyelmet!

T. Molnár Gizella
főiskolai tanár

SZTE JGYPK Művelődéstudományi Intézet

6725 Szeged, Boldogasszony sgt. 6.

tokene.molnar.gizella@szte.hu

